

تحقق رؤیای چاپ فارسی در شرق به دست چارلز ویلکینز (Charles Wilkins)

مجید غلامی جلیسه^۱

سر چارلز ویلکینز در سال ۱۷۴۹م. در شهر فروم^۲ شهرستان سامرست^۳ واقع در جنوب غرب انگلیس متولد شد. وی را به عنوان اولین مترجم بهگود گیتا^۴ به زبان انگلیسی و اولین مخترع حروف چاپی الفبای سانسکریت^۵ و نستعلیق می‌شناسند. ویلکینز همچنین به عنوان اولین مستشرق اروپایی علاقه‌مند به خواندن کتیبه‌های سانسکریت و بازسازی تاریخ آن به شمار می‌رود.

او بعد از طی دوران کودکی، مشغول فراگیری صنعت چاپ گردید و به سال ۱۷۷۰م. به عنوان چاپگر و نویسنده در کمپانی هند شرقی، مشغول به فعالیت شد. ویلکینز به جهت استعداد فوق‌العاده‌ای که داشت، خیلی سریع زبان بنگالی و فارسی را آموخت و با توجه به دانشی که در لندن در حوزه صنعت چاپ فراگرفته بود، توانست خیلی زود اولین حروف چاپی سانسکریت را طرح‌ریزی نماید. در دسامبر همین سال، ویلکینز از طرف وارن هیستینگز (۱۷۳۲-۱۸۱۸م.)^۶ به سرپرستی چاپخانه هند شرقی منصوب می‌گردد و به سال ۱۷۸۰م. موفق می‌گردد که در مالاد بنگال اولین کتاب چاپی به زبان فارسی را به نام *واژه‌نامه مختصر*

۱. کتابشناس (Jalise@bayaz.ir)

2. Frome.
3. Somerset.
4. Bhagavad Gita
5. Devanagari
6. Warren Hastings.

تحقق رویای چاپ فارسی در شرق به دست چارلز ویلکینز/ مجید غلامی جلیسه

انگلیسی و فارسی^۱ نوشته فرانسس گلادوین (۱۷۴۴-۱۸۱۲م)^۲ به چاپ برساند. چندی بعد، ویلکینز به بنارس نقل مکان می‌نماید و مشغول فراگیری سانسکریت زیر نظر برهمن پاندیت^۳ می‌شود. در این مدت به ترجمه مهاباراتا^۴ را آغاز می‌کند، هرچند هرگز موفق به تکمیل این ترجمه نمی‌شود. مهم‌ترین فعالیت وی در ترجمه از سانسکریت، ترجمه مهم‌ترین بخش از کتاب حماسی مهاباراتا با نام بهگودگیتا است که شامل گفتگوهای کریشنا^۵ (یکی از خدایان هند) و سربازی با نام آرجونا^۶ است. ترجمه ویلکینز از بهگودگیتا بعدها به زبان فرانسه در سال ۱۷۸۷م. و آلمانی به سال ۱۸۰۲م. منتشر شد. که این ترجمه‌ها گواهی بر نفوذ ادبیات رمانتیک هندو بر ادراک اروپا از فلسفه هند است. ویلکینز در مدت حضور هیستینگز، فرماندار هند، از حمایت و پشتیبانی خاص وی برخوردار بود. از جمله فعالیت‌های مفید ویلکینز، کمک به ایجاد انجمن آسیایی به سال ۱۷۸۴م. است، اما وی بعد از خروج هیستینگز از هند، مهم‌ترین حامی خود را از دست داد و در سال ۱۷۸۶م. به انگلستان بازگشت، با الیزابت کیبل^۷ ازدواج نمود. وی فعالیت‌های علمی و پژوهی خود را به صورت مستمر در انگلیس دنبال نمود. ویلکینز در سال ۱۷۸۸م. به عنوان یکی از اعضای انجمن سلطنتی انتخاب گردید. مدیریت کتابخانه دیوان هند در سال ۱۸۰۰م، ممتحن دانشگاه هالیبری^۸ به سال ۱۸۰۵م. را می‌توان از دیگر فعالیت‌های کاری وی به حساب آورد. ویلکینز به جهت تلاش‌های فراوان علمی و پژوهشی، خاصه در شرق‌شناسی، موفق شد نشان سلطنتی^۹ انگلیس را از پادشاه جورج چهارم دریافت نماید و سرانجام در ماه می سال ۱۸۳۶م. در سن ۸۶ سالگی در لندن از دنیا رفت.

تألیفات:

- ۱- بهگود گیتا. لندن: سی نورس، ۱۵۶ص، ۱۷۸۵م.^{۱۰}
- ۲- هیتوپادشاه از وشنو سارما. لندن: آر کروتول، ۳۳۱ص، ۱۷۸۷م.^{۱۱}
- ۳- داستانی از دوشواتا و ساکونتالا. لندن: اف وینگراو، ۱۱۵ص، ۱۷۹۷^{۱۲}

1. Compendious Vocabulary English and Persian.
2. Francis Gladwin.
3. Brahmin pandit
4. Mahabarata.
5. Kreesna
6. Arjoon
7. Elizabeth Keeble
8. Haileybury.
9. The Royal Guelphic Order
10. The Bhagvat-geeta
11. The Heetopades of Veeshnoo-Sarma.
12. The story of Dooshwanta and Sakoontalā

تحقق رویای چاپ فارسی در شرق به دست چارلز ویلکینز/ مجید غلامی جلیسه

۴- فهرست نسخه‌های خطی سانسکریت از مجموعه ویلیام جونز. لندن، ۱۷۹۸م^۱

۵- دستور زبان سانسکریت. لندن: ویلیام بولمر، ۱۸۰۸م.^۲

۶- تلخیص واژه‌نامه فارسی، عربی و انگلیسی ریچاردسون. ۱۸۱۰م.^۳

آثار چاپ شده توسط ویلکینز

۱- واژه‌نامه مختصر انگلیسی به فارسی. فرانسیس گلادوین. مالاد بنگال: چارلز ویلکینز، ۱۷۸۰م.^۴

۲- انشای هرکن. ملتانی، هرکن بن متھرا داس کنبوه. ترجمه فرانسیس بالفور. کلکته: چارلز ویلکینز، ۱۷۸۱م.^۵

اختراع حروف چاپی

در کنار فعالیت‌های با اهمیت ویلکینز در حوزه زبان سانسکریت، می‌توان اختراع حروف چاپی نستعلیق را یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های او دانست. اختراع حروف نستعلیق، نقطه شروع چاپ فارسی در آسیا به شمار می‌رود، به گونه‌ای که بعد از این اختراع، چاپ به صورت رسمی در کشور هند آغاز گردید و تا سال‌های سال، کتاب‌های فراوانی با این حروف در هند به چاپ رسید.

حروف نستعلیق هندی ویلکینز، آن‌چنان با اقبال روبرو شد که در لندن نیز کتاب‌هایی به زبان فارسی با حروف نستعلیق ابداعی ویلکینز به چاپ رسید؛ برای نمونه می‌توان به کتاب پیمان تازه خداوند و رهاننده ما عیسی مسیح، ترجمه هنری مارتین که به سال ۱۸۲۷م. توسط ریچارد واتس به چاپ رسیده است، اشاره نمود.^۶

نهضت چاپ کتاب، خاصه کتاب‌های فارسی، با حروف نستعلیق ادامه یافت و حتی در کشور مصر تفکر ساخت و چاپ آثاری با حروف نستعلیق ایجاد گردید. در هشتم صفر سال ۱۲۳۷ق. محمدعلی پاشا (۱۷۶۹-۱۸۴۹م.)، حاکم مصر، دستوری بدین عنوان صادر می‌کند:

«در مصر شخصی هندی وجود دارد که خط را خوش می‌نویسد و به زبان‌های مختلفی آشنا است. لازم است که به دنبال این شخص گشته، او را پیدا نمایید و او را به عنوان معلم فارسی و خوشنویسی برای کارگران سقازاده عثمان افندی در بولاق تعیین کنید.»
در حاشیه این فرمان نیز آمده است:

1. catalogue of the manuscripts collected by Sir William Jones
2. Grammar Of The Sanskrit Language
3. A vocabulary, Persian, Arabic, and English
4. Compendious Vocabulary English and Persian.
5. Inshā-yi Harkaran.
6. The New Testment of Our Lord and Saviour Jesus Christ. Henry Martyn, London: Richars Watts, 815, 1827.

« من در نظر دارم که شخص مذکور را پیدا نموده تا در خدمت کتابت کتبی که در بولاق به چاپ می‌رسد، قرار گیرد؛ بدین صورت که کتبی که در این چاپخانه به چاپ می‌رسد، به خط وی کتابت شود. پس از این موضوع آگاه شده و وی را احضار نمایید»

پس از این فرمان بود که این خوشنویس هندی که به سنگلاخ هندی مشهور بود، احضار گردید و دو نوع خط برای این چاپخانه ترسیم نمود. اولی خط نسخ معمولی است که در کتب عادی مورد استفاده قرار می‌گرفت و دومین خط خط نستعلیق زیبایی که به جهت آن، رونق و ارزش فراوان به کتب منتشر در چاپخانه بولاق داد. اولین کتابی که با این حروف در چاپخانه بولاق به چاپ رسیده، دیوان حافظ می‌باشد.^۱ حروف نستعلیق چاپخانه بولاق در مصر ساخته شده است، اما به نظر می‌رسد که محمدعلی پاشا حاکم مصر، با کتبی به خط نستعلیق که در هند و انگلیس به چاپ رسیده، آشنا بوده و سنگلاخ هندی پیش از این، تجربه کاری اینچنین را داشته است. قدر مسلم شیوع چاپ با حروف نستعلیق، در دنیا با ابتکار و اختراع ویلکینز آغاز می‌گردد و جهان فارسی‌زبانان تا حد زیادی ممنون تلاش‌های این شرق‌شناس انگلیسی است. تا پیش از آنکه ویلکینز مسئولیت امور چاپ کمپانی شرقی را در هند عهده‌دار گردد، کمپانی هند شرقی برای آگاهی مردم از قانون‌ها، آیین‌نامه‌ها و فرمان‌های حکومتی ناگزیر از کاربرد زبان فارسی بودند که نخستین پیامد این احتیاج، چاپ مجموعه مقررات مربوط به کمپانی هند شرقی به سال ۹-۱۸۸۱ ق. / ۱۷۷۴ م. به دو زبان فارسی و انگلیسی بود که البته در لندن به چاپ رسید.

چاپ مطالب مورد نیاز به فارسی، وارن هستینگز^۲ را برآن داشت که چارلز ویلکینز را مأمور تهیه حروف چاپی بنگالی و نستعلیق فارسی کند و به دستور وی، چاپخانه‌ای در بنگال برپا شد. اولین محصول این چاپخانه، کتاب *واژه‌نامه مختصر انگلیسی به فارسی*، نوشته فرانسس گلاذوین (۱۷۴۴-۱۸۱۲ م) بود که به سال ۱۷۸۰ م. در بنگال چاپ شد. در صفحه عنوان این کتاب، نام و مشخصات کتاب به زبان انگلیسی نگاشته شده و در بخش پایین صفحه ابیاتی از اشعار بوستان سعدی با اغلاط فراوان چاپ شده است.

بمانده‌ست با دامنی گوهرم	هنوز از خجالت سر اندر برم
که در بحر لعل صدف نیز هست	درخت بلندست در باغ و پست
الا ای هنرمند پاکیزه خوی	هنرمند نشنیده‌ام عیب جوی
ننازم به سرمایه‌ی فضل خویش	به دریوزه آورده‌ام دست پیش

بعد از صفحه عنوان، مقدمه‌ای به زبان انگلیسی آمده که مؤلف در آن هدف از نگارش این واژه‌نامه را فراگیری زبان‌های آسیایی فارسی، بنگالی و هندی برمی‌شمارد. از جمله منابعی که مؤلف از آنها بهره برده و در انتهای مقدمه نام آنها را ذکر کرده، می‌توان به این آثار اشاره نمود:

1. Meninski's thesaurus³

۱. تاریخ مطبوعه بولاق: ۹۰-۹۵.

2. Sir Warren Hastings.

۳. اصطلاح‌نامه زبان‌های شرقی ترکی، عربی و فارسی

2. Golius's Arabic Lexicon¹
3. La Bibliothéque orientale²

۴. فرهنگ جهانگیری؛^۳

۵. کشف اللغات^۴ و

۶. لغات رشیدی^۵

بعد از مقدمه، متن کتاب آغاز می‌گردد که طی آن در دو ستون واژه‌نامه‌های فارسی و انگلیسی روبروی هم نگاشته شده است. نسخه‌ای از این کتاب، در کتابخانه مسجد اعظم قم موجود است. همچنین در کتابخانه‌های ایالتی باواریا، دانشگاه سوربن و کالج دویلین، می‌توان نسخه‌ای از این کتاب را رؤیت نمود. دومین کتابی که توسط ویلکینز به زبان فارسی به چاپ رسیده است، کتاب *انشای هرکن* است. مترجم این کتاب، *فرانسیس بالفور*،^۶ در مقدمه کتاب خود درباره خدمات ویلکینز می‌نویسد:

«من باید از همکاری‌ها و راهنمایی‌های ویلکینز سپاسگذاری کنم، زیرا بدون یاری وی، انجام این کار میسر نبود. قبلاً نیز بعضی کتاب‌ها مانند لغت و دستور، به طور ناقص و پراکنده چاپ شد، اما اطلاق چاپ بدان‌ها درست نیست، زیرا هیچ یک از روی اصول فنی و تجارتي فراهم نشده بودند. در حقیقت آقای ویلکینز نخستین ماشین چاپ فارسی را در هند به کار انداختند. ماشین آقای ویلکینز با خط نستعلیق کار می‌کند و خط نستعلیق، همان خطی است که تمام کتاب‌های فارسی با آن نوشته می‌شود. با این ماشین، همه کارهای رسمی دولتی را می‌توان انجام داد و حتی ماشین قادر است که همه نوع سفارش تجارتي بزرگ را نیز بپذیرد و انجام دهد، با اختراع این ماشین (که همه قسمت‌های آن را خود وی ساخت)، اکنون فارسی وارد مرحله خدمات علمی مطبوعاتی به معنای وسیع تجارتي شده است. این آغازی است برای چاپ کتاب‌های مهم فارسی ...»^۷

ابوطالب بن محمد بیگ اصفهانی، زمانی که از شهر کلکته بازدید می‌نموده، با *ریچارد جانسن*^۸ از چاپخانه‌داران این شهر آشنا شده و ضمن بازدید از این چاپخانه، *جانسن* از *ابوطالب اصفهانی* خواسته که

(Thesaurus linguarum orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae) نوشته فرانسیس مینسکی (Franciszek Meninski) این کتاب به سال ۱۶۸۰م. الی ۱۶۸۷م. در وین اتریش به چاپ رسیده است.

۱. واژه‌نامه عربی لاتینی (Lexicon arabico-latinum) نوشته ژاکوب جولیوس (Jacobus Golius). این کتاب در سال ۱۶۵۳م. در باتاواروم چاپ شده است.
۲. *دایرة المعارف شرقی* (Bibliothéque orientale) نوشته بارثلمی دهربلوت (Barthélemy d'Herbelot)، این کتاب در سال ۱۶۹۷م. در پاریس توسط انتشارات کمپانی کتابفروشان به چاپ رسیده است.
۳. فرهنگ جهانگیری، تألیف جمال‌الدین حسین بن فخرالدین حسن انجوی شیرازی (قرن ۱۱ق.) است.
۴. کشف اللغات، نوشته عبدالرحیم بن احمد سوربهاری (قرن ۱۰ق.) است.
۵. فرهنگ رشیدی، تألیف عبدالرشید بن عبدالغفور رشیدی (قرن ۱۱ق.) است.

6. Francis Balfour.

7. کتاب‌های فارسی چاپ هند و تاریخچه آن: ۲۶-۳۶.

8. Richard Johnson

کتاب‌هایی را برای چاپ به وی پیشنهاد نماید. از جمله کتب پیشنهادی *ابوطالب اصفهانی* برای چاپ، *دیوان حافظ* است. در مقدمه این کتاب، وی در خصوص شیوه چاپ کتاب و سرعت و فواید آن، این‌گونه آورده است: «... آن صنعتی است اختراع دانایان فرنگ که در این بلاد به طفیل ایشان تا بنگاله نیز رسیده که در نهایت مرتبه صیانت علوم می‌کند و مجملی از بیان آن فن شریف اینکه حروف مفرد تهجی را به کثرت از سرب یا امثال آن ریخته، با خود می‌دارند و در حین کار آنها را به یک‌دیگر متصل نموده، موافق نقش کتاب صفحه می‌سازند و آن صفحه را بر آلتی چوبین که به سبب تعبیه چند سهل‌الحرکت است، بسته و مرکبی خاص بر آن مالیده، به حرکت همان آلت بر روی کاغذ نقش می‌گیرند. در اتصال حروف و بستن صفحه و احتیاط غلطها در ابتدا اندک تأنی به کار می‌رود، اما در حین نقش به حدی کار سریع می‌شود که در مدت دو ساعت، پانصد صفحه که هر صفحه دو ورق باشد، مرتب می‌گردد و کتابی که مشتمل بر ده هزار بیت بوده باشد، اگر چه در عرض دو سه سال به اتمام می‌رسد، همین که یک کتاب به آخر رسید، پانصد کتاب مکمل می‌گردد و جبر نقصان آن مدت، به این صورت به عمل می‌آید»

از این مقدمه می‌توان فهمید که امر چاپ کتاب در هند، با حروف اختراعی ویلکینز امری جاافتاده و رایج بوده است، ضمن آنکه به این شیوه در هر دو ساعت پانصد برگ کتاب به چاپ می‌رسیده و برای چاپ کتاب با تیراژ هزار مجلد، حدوداً دو الی سه سال زمان مصروف می‌شده است

بعد از اختراع چاپ با حروف ویلکینز، زبان فارسی در هند وارد مرحله جدیدی گردید و طی سالیان، این نوع از حروف یگانه حروف چاپ کتاب‌های فارسی در شبه قاره به شمار می‌رفت؛ البته حروف به خط نسخ نیز ساخته شده بود که عموماً برای چاپ کتاب به زبان عربی به کار گرفته می‌شد و گاه کتاب‌های فارسی نیز به خط نسخ به چاپ می‌رسیده است. در هر صورت، کتاب‌های فراوانی به خط نستعلیق ویلکینز در هند به چاپ رسیده که از شاخص‌ترین آنها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱- *پندنامه سعدی. سعدی، مصلح بن عبدالله، مکنی به ابومحمد، ملقب به مشرف‌الدین. کلکته: چاپخانه استوارت اند کوپر. ۷۰ص، ۱۲۰۲ق. ۱۷۸۸م.*^۱

این کتاب به دو زبان فارسی و انگلیسی روبروی هم به چاپ رسیده است که توسط *فرانسیس گلاوین* (۱۷۴۴-۱۸۱۲م) ترجمه شده است.^۲ نسخه‌ای از این کتاب در کتابخانه عمومی باواریا موجود است. و تصویر دیجیتالی آن در کتابخانه بیاض موجود است.

۲- *لیلی و مجنون. هاتفی، عبدالله بن محمد. کلکته: چاپخانه سرویلیام جونز، ۱۱۶ص، ۱۲۰۲ق. ۱۷۸۸م.* در ابتدای کتاب، مقدمه‌ای در معرفی هاتفی و در انتهای کتاب، غلطنامه آن آمده است. این کتاب به امر *سر ویلیام یونس* یکی از حکمرانان هند به چاپ رسیده است. نسخه دیجیتالی این کتاب در کتابخانه بیاض موجود است.

1. A Compendium of Ethics. Sheikh Sady of Shiraz. Calcutta: Stuart and Cooper. 1788.
2. Francis Gladwin.

تحقق رویای چاپ فارسی در شرق به دست چارلز ویلکینز/ مجید غلامی جلیسه

۳- دیوان حافظ. حافظ شیرازی، محمد ملقب به شمس‌الدین، متخلص به حافظ. کلکته: چاپخانه ریچارد جانسن، ۳۱۴ص،، وزیری، ۱۲۰۶ق. ۱۷۹۱م.^۱

این کتاب که توسط ابوطالب بن محمدیگ اصفهانی (۱۱۶۶-۱۲۲۰ق.) مبتنی بر دوازده نسخه تصحیح شده،^۲ دارای مقدمه‌ای طولانی در خصوص چاپ کتاب و بیان احوال حافظ شیرازی و ذکر اغلاط چاپی کتاب است. در این مقدمه، ابوطالب اصفهانی ضمن اشاره به نام سرپرست چاپخانه که شخصی است با نام ای‌آپجان،^۳ اسامی کارکنان چاپخانه را این‌گونه ذکر نموده است: جان چمبرس، عظیم‌الدین، هرنام سنکه و تیتورام.

نسخه‌ای از این کتاب در کتابخانه عمومی باواریا موجود است و نسخه دیجیتال آن در کتابخانه بیاض موجود است.

۴- کلیات سعدی جلد اول (بوستان، گلستان، پندنامه). سعدی، مصلح بن عبدالله، مکنی به ابومحمد، ملقب به مشرف‌الدین. کلکته: چاپخانه شرکت چاپ هونوربل، ۳۱+۴۰۶ص،، ۱۷۹۱م.^۴

این کتاب نخستین کار بزرگ چاپ در تاریخ ادبیات فارسی به شمار می‌رود که در دو مجلد به مدت چهار سال چاپ شده است. این کتاب توسط شرکت چاپ هونوربل و به کوشش هربرت هرینگتون^۵ منتشر گردیده که جلد اول آن در سال ۱۲۰۵ق. ۱۷۹۱م. و چاپ جلد دوم آن تا سال ۱۲۱۰ق. ۱۷۹۵م. به طول انجامید.^۶ نمونه‌خوانی متن این کتاب و شناسایی اغلاط مطبعی، بر عهده محمدراشد هردوانی است. از جمله ویژگی‌های این چاپ، تلفیق دو نوع خط نستعلیق و نسخ معرب است که لطافت خاصی به مطالعه این کتاب بخشیده است. ذکر اسامی خوانندگان کلیات سعدی که بعد از مقدمه کتاب ذکر شده است، از جمله نکات قابل توجه این کتاب به شمار می‌رود؛ سنتی که بعد از آن در برخی از کتاب‌های چاپ هند و گاه چاپ ایران دیده می‌شود. نسخه‌ای از این کتاب در کتابخانه عمومی باواریا و نسخه دیجیتال آن در کتابخانه بیاض موجود است.

۵- واژه‌نامه انگلیسی و فارسی. فرانسیس گلاوین. کلکته: چاپخانه ریچارد جانسن، ۳۳۵ص،، ۱۷۹۱م.^۷ این کتاب ویرایش جدیدی از واژه‌نامه گلاوین (۱۷۴۴-۱۸۱۲م) منتشره به سال ۱۷۸۰م. است که با سرپرستی ای‌آپجان چاپ شده نسخه‌ای از این کتاب در کتابخانه بریتیش میوزیوم موجود است.

۶- طوطی‌نامه نخشی. کلکته: ۱۶۵ص،، ۱۷۹۲م.^۸

1. Richard Johnson.

۲. دایرةالمعارف بزرگ اسلامی: ۶۲۷/۵.

3. A. Upjohn.

4. The Persian and Arabic Works of Sadee. Calcutta: Honorable Companys Press. 1791.

5. Harbert Harington.

۶. دانشنامه جهان اسلام: ۶۲۸/۱۱؛ کتاب‌های فارسی چاپ هند و تاریخچه آن: ۲۶-۳۶.

7. A vocabulary, English and Persian. Calcutta: Richard Johnson, 1791.

8. The Tooti Nameh (Tales of a Parrot).

تحقق رویای چاپ فارسی در شرق به دست چارلز ویلکینز/ مجید غلامی جلیسه

طوطی نامه نخشبی به دو زبان فارسی و انگلیسی منتشر شده است که چاپ این کتاب به وسیله/ی آپجان صورت پذیرفته است. به نظر می‌رسد باید توسط چاپخانه ریچارد جانسن به چاپ رسیده باشد که البته در کتاب اشاره‌ای به آن نشده است. نسخه‌ای از این کتاب در کتابخانه دانشگاه کلمبیا موجود است و نسخه دیجیتال آن در کتابخانه بیاض قابل دسترسی است.

۷- کلیات سعدی جلد دوم (بوستان، گلستان، پندنامه). سعدی، مصلح بن عبدالله، مکنی به ابومحمد، ملقب به مشرف‌الدین. کلکته: چاپخانه شرکت چاپ هونوریل، ۱۷۹۵م.

مجلد دوم از کتاب کلیات سعدی که جلد اول آن به سال ۱۷۹۱م. به چاپ رسید و توضیحاتش گذشت.

۸- منشآت فارسی. فرانسیس گلاوین. کلکته: ۱۸۰۱م.^۱

مجموعه‌ای از نامه‌های فارسی که توسط گلاوین (۱۷۴۴-۱۸۱۲م) جمع‌آوری و ترجمه شده است.

نسخه‌ای از این کتاب در کتابخانه بریتیش میوزوم موجود است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. The persian moonshee. Calcutta, 1800.

تحقق رویای چاپ فارسی در شرق به دست چارلز ویلکینز/ مجید غلامی جلیسه

COMPENDIOUS VOCABULARY
ENGLISH AND PERSIAN

INCLUDING

ALL THE

ORIENTAL SIMPLES in the *Materia Medica*, employed in modern practice :

WITH

TABLES subjoined of the SUCCESSIONS of the KHALIFFS, and of the
KINGS of PERSIA AND HINDOSTAN,

Compiled for the Use of the

HONORABLE EAST INDIA COMPANY

BY

FRANCIS GLADWIN.

نمناذ است بادامنی کوهرم استوز از نجات سراندر برم
که در بحر لولو صرف نیز هست درخت بلند است دریاغ پست
الاهی خردمند فرزند خوی استر مند نشنیده ام عیب جوی
سنازم بسرایه فضل خویش بدر دیزه آورده ام دست پیش

پیام بهارستان / س ۴، ش ۱۳ / پاییز ۱۳۹۰

واژه‌نامه مختصر انگلیسی به فارسی فرانسیس گلاوین ۱۷۸۰م.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

این نامه که خامه کسرو بنیاد
طغرائش بنام پادشاهی
سلطان سریر ملک هستی
وارنده هفت کاخ افلاک
بیناکن چشم اهل بینش
نقاشش نکار خانه غیب
زینت کر آسمان زانجم
توقیح قبول روزش باد
کوراست چو عرش بارگهی
بزیاده بلند و پستی
سازنده آدم از کف خاک
فیاض وجود آفرینش
منشی صحیفه های لاریب
تشریف ده زمین بمردم
لطفش